

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА**

Схвалено

Вченою радою ІН НАН України,
протокол № 8
від «11» вересня 2024 року

Затверджено

на засіданні відділу історичної етнології
ІН НАН України
протокол № 9
від «03» вересня 2024 року

В.о. завідувача відділу історичної етнології
Марія ДЕМЧУК

Силабус з навчальної дисципліни

«ЕТНОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ»,

що викладається у межах підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти – доктора філософії – спеціальності
032 «Історія та археологія»

Львів 2024 р.

Назва дисципліни	Етнографічне районування України
Адреса викладання дисципліни	Інститут народознавства НАН України, пр. Свободи, 15 м. Львів
Науковий відділ за яким закріплена дисципліна	Відділ історичної етнології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	03 гуманітарні науки; 032 історія та археологія
Викладачі курсу	Радович Роман Богданович , старший науковий співробітник відділу історичної етнології, доктор історичних наук
Контактна інформація викладачів	radovychr@gmail.com
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації в день проведення занять (за попередньою домовленістю). Також можливе проведення он-лайн консультацій з використанням платформи zoom чи google meet (для погодження часу проведення консультації треба написати на електронну пошту викладача).
Сторінка курсу	
Інформація про дисципліну	Курс навчальної дисципліни «Етнографічне районування України» складено відповідно до освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 032 – історія, археологія. У рамках дисципліни розглядаються прийнятий в етнологічній науці умовний поділ української етнічної території на певні регіони та райони за історико-етнографічними ознаками. При розробці курсу враховано той факт, що детальна схема етнографічного районування на сьогоднішній день до кінця не розроблена. Тобто усі запропоновані підходи до з'ясування цього питання є поки що робочими (схематичними), які потребують удосконалення та уточнення, а також розробки методологічно-теоретичних основ етнографічного районування. В результаті успішного навчання за програмою даного курсу передбачається ознайомити студентів з загальноприйнятою схемою етнографічного районування території України.
Коротка анотація дисципліни	Дисципліна «Етнографічне районування України» є обов'язковою для вивчення дисципліною зі спеціальності 032 історія та археологія для освітньої програми «історія та археологія», яка викладається на 1 році навчання в IV семестрі в обсязі трьох кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).

<p>Мета та цілі курсу</p>	<p>Мета курсу – сформувати у студентів всебічні знання про прийнятий в етнологічній науці умовний поділ української етнічної території на певні регіони та райони за історико-етнографічними ознаками (властивими їм місцевими особливостями традиційної духовної, матеріальної та суспільно-побутової культури).</p> <p>Завдання: розкрити суть етнографічного районування та його умовність; з'ясувати стан етнографічного районування (відмінні підходи до етнографічного районування, що існують в українській етнологічній науці), причини (політичні процеси та події першої половини ХХ ст.), які спричинили до включення значної частини етнічної території України до складу сусідніх держав</p>
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література:</p> <p>Глушко М. Етнографічне районування України: стан, проблеми, завдання (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ століть). <i>Вісник Львівського університету. Серія історична</i>. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2009. Вип. 44. С. 179–214.</p> <p>Глушко М. Середнє Полісся у системі етнографічного районування України: локалізація, межі (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ ст.). <i>Вісник Львівського університету</i>. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2008. Вип. 43. С. 15–33.</p> <p>Глушко М. Надсяння – перлина українських етнічних земель. Надсяння: традиційна культура і побут. Львів, 2017. С. 11–49.</p> <p>Глушко М. Історико-етнографічна Волинь локалізація межі (За матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ ст.). <i>ІІІ Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу»</i>. Луцьк 17–19 травня 2006 року. Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 2006. Т. 1. С. 111–119.</p> <p>Глушко М. Етнографічне районування української Галичини (За матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ ст.). <i>Галичина. етнічна історія. Тематичний збірник статей</i>. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. С. 46–80.</p> <p>Горленко В. Ф. Етнографічне районування. <i>Географічна енциклопедія України : в 3 т.</i> Т. І. К., 1989. С. 393–394.</p> <p>Гуслистый К. Г., Могила А. П. Этнографические группы украинского народа и диалекты украинского языка. <i>Народы европейской части СССР</i>. М., 1964. С. 591–592.</p> <p>Кирчів Р. Ф. Етнічна територія України. <i>Українське народознавство: навч. посібник / за ред. С. П. Павлюка, Р. Ф. Кирчіва, Г. Й. Горинь</i>. Львів, 1994. С. 49–78.</p> <p>Кирчів Р. Ф. Етнографічне районування України. <i>Українське народознавство</i>. К., 2004. С. 56–69.</p> <p>Кирчів Р. Ф. Історико-етнографічні райони України та етнографічні групи українського народу. <i>Етнографія України: навч. посібник / за ред. С. А. Макарчука</i>. Львів: Світ, 1994. С. 132–145.</p> <p>Кирчів Р. Ф. Історико-етнографічні райони України та етнографічні групи українського народу. <i>Етнографія України: Навч. посібник / за ред. С. А. Макарчука. Вид. 2-ге, перероб. і доп.</i> Львів, 2004. С. 123–148.</p> <p>Косарик Д. М., Гуслистый К. Г., Горленко В. Ф. Сучасні етнографічні</p>

райони і локальні групи українського народу. *Українці: Історико-етнографічна монографія: в 2 т. (Макет)*. К.: В-во Академії Наук Української РСР, 1959. Т. I. С. 27–31;

Макарчук С. А. Історико-етнографічні райони України: навч. посібн. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 352 с.

Макарчук С. Історико-політичне та етнографічне районування України: питання співвіднесеності. *НЗ*. Львів, 2001. № 3. С. 388–393.

Мороз М. А., Чаквин І. В. Полесьє как историко-этнографическая область, ее локализация и границы. *Полесьє. Матеріальна культура / АН УРСР. Інститут искусствоведения, фольклора и этнографии им. М. Ф. Рыльского. Львов. отделение. АН БССР. Институт искусствоведения, этнографии и фольклора*. К.: Наук. думка, 1988. С. 28–40.

Полесьє. Матеріальна культура. К.: Наук. думка, 1988. 446 с.

Полесьє. Духовна культура. К.: Наук. думка, 1990. 482 с.

Наулко В. І. Історико-етнографічне районування України та етнографічні групи українського народу. *Культура і побут населення України: навч. посіб. для вузів*. К., 1991. С. 22–26.

Павлюк С. Словник основних понять і термінів з теорії етнології. Львів: ІН НАН України, 2008. 256 с.

Пономарев А. П. Історико-етнографічне районування. *Українці*. М.: Наука, 2000. С. 27–43.

Пономарев А. П. Українська етнографія: курс лекцій. К.: Либідь, 1994. 320 с.

Пономарев А. П. Регіональні барви України й українців. *Українці: історико-етнографічна монографія: у 2 кн*. Опішне: Вид-во Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному «Українське Народознавство», 1999. Кн. I. С. 57–72.

Савчук Б. Регіональна мозаїчність України. *Українська етнологія*. Івано-Франківськ: В-во Лілея, 2004. С. 499–546.

Стельмах Г. Ю. Етнографічне районування України кінця ХІХ – початку ХХ ст. *Українська етнографія*. К., 1958. Т. 4. С. 106–114. [Наукові записки / Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР. Т. IV].

Хоменко М. Історико-етнографічне районування України. *Українська етнологія: навч. посіб.* Київ, 2007. С. 44–60.

Додаткова література:

Бойківщина: історико-етнографічне дослідження. Київ: Наукова думка, 1983. 304с.

Вовк Хв. Етнографічні особливості українського народу. *Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології*. Київ: Мистецтво, 1995. С. 39–218.

Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. Київ: Наукова думка, 1987. 471с.

Кожолянко Г. Етнографія Буковини. Чернівці: Золоті литаври, 1999. Т. 1. 384 с.

Лемківщина: історико-етнографічне дослідження: у 2-х т.: Т.1.: Матеріальна культура. Львів: Ін-т народознавства НАН України, 1999. 360 с.

Лемківщина: історико-етнографічне дослідження: у 2-х т.: Т.2.: Духовна культура. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2002. – 420 с.

Петров В. Походження українського народу. Київ: Фенікс, 1992. 192 с.

	<p>Поділля: історико-етнографічне дослідження. Київ: НКЦ «Доля», 1994. 504 с.</p> <p>Радович Р. Етнографічне районування народного житла північно-західної Галичини та південного заходу Волині. <i>Етнічна історія народів Європи (Збірник наукових праць)</i>. К., 2008. Вип. 25. С. 138-143.</p> <p>Тиводар М.П. Закарпаття: народознавчі роздуми. Ужгород: Карпати, 1995. 208 с.</p> <p>Тиводар М.П. Етнографія Закарпаття: Історико-етнографічний нарис. Ужгород: Гражда, 2011.</p> <p>Холмщина і Підляшшя: історико-етнографічне дослідження. Київ: Родовід, 1997. 384 с.</p>
Тривалість курсу	90 год.
Обсяг курсу	30 год. аудиторних занять (з них 16 год. лекцій, 14 год. семінарів і практичних занять), 60 год. самостійної роботи, з них 30 год. на виконання індивідуальних проєктів
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу студент буде :</p> <p>знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - теоретичні засади та методологічні принципи етнографічного районування України; - таксономічні рівні етнографічного районування (регіон, район, локальна група тощо); - сукупність критеріїв, які використовуються для визначають етнографічних одиниць різного таксономічного рівня; - терміни і поняття етнографічного районування; - просторову локалізацію етнографічних одиниць різного таксономічного рівня, географічні та адміністративні межі районів; - особливості традиційної культури окремих етнографічних одиниць різного таксономічного рівня. <p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оперувати спеціальною етнологічною термінологією; - окреслити географічні межі трьох історико-етнографічних регіонів України; - окреслити географічні межі етнографічних районів та субрайонів (районів третього таксономічного рівня); - розрізняти етнотопоніми, політопоніми, етноніми (субтопоніми, субполітопоніми, субетноніми) тощо; - визначати особливості традиційної культури етнографічних одиниць різного таксономічного рівня.
Ключові слова	етнологія, етнографія, культурна антропологія, історико-етнографічний регіон, етнографічний (історико-етнографічний) район, локальна етнографічна група
Формат курсу	Очний
Теми	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні етнотопоніми та політопоніми України 2. Загальні принципи етнографічного районування України. 3. Південно-Східний історико-етнографічний регіон України – Середня

	<p>Наддніпрянина.</p> <p>4. Південно-Східний історико-етнографічний регіон України – Слобожанщина.</p> <p>5. Південно-Східний історико-етнографічний регіон України. Етнографічні субрайони та неукраїнські етноси півдня України.</p> <p>6. Південно-Західний історико-етнографічний регіон України. Етнографічне районування Карпат, низинного Прикарпаття та Закарпаття.</p> <p>7. Південно-Західний історико-етнографічний регіон України – етнографічні райони та субрайони лісостепової частини (Волинь, Поділля, Опілля, Надсяння, Буковина).</p> <p>8. Північний історико-етнографічний регіон України (Полісся). Західне Полісся.</p> <p>9. Північний історико-етнографічний регіон України (Середнє Полісся).</p> <p>10. Північний історико-етнографічний регіон України (Східне Полісся).</p>
Підсумковий контроль, форма	<i>Залік</i> проводиться у формі презентації-захисту та перехресного (взаємного) рецензування студентами їхніх індивідуальних усноісторичних проєктів.
Пререквізити	Для вивчення курсу аспіранти потребують базових знань з історії України (XX ст.), етнології, джерелознавства, англійської та польської мов
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, лекції, семінари, індивідуальні проєкти
Необхідне обладнання	Проектор та ноутбук.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за таким співвідношенням:</p> <p>активність семінарських заняттях – 20 %</p> <p>колоквіуми – 20 %</p> <p>індивідуальні міні-проєкти – 40 %</p> <p>Письмові роботи: У межах виконання індивідуальних історіографічних проєктів написати есе/ доповідь/ рецензію обсягом 8-10 тис. знаків.</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p> <p>Відвідання занять є невід'ємною складовою навчання. Очікується, що всі</p>

	<p>студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу.</p> <p>Література. Літературу, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде їм надано в електронному вигляді для особистого використання виключно в освітніх цілях (без права її передачі третім особам чи поширення).</p>
Питання до заліку чи екзамену.	Підсумкове оцінювання відбувається у формі суми результатів усіх поточних та індивідуальних балів. При оцінці за проєкт враховується своєчасність, повнота та якість виконання дослідження.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.